

نقش فرایندهای آبی و بادی در تشکیل نهشته‌های

کواترنر در خوزستان

مرتضی طبائی و مجتبی قفقازی

دانشکده معدن - دانشگاه صنعتی اصفهان

چکیده

در خلال پلیوسن بالائی با تأثیر فاز کوهزائی آلپین پسین، حوضه زاگرس چین خورده ولی دشت خوزستان بخاطر ثابت بودن پی سنگ، چین خوردگی کمی پیدا کرده و به صورت منطقه فروافتاده‌ای در آمده که سواد حاصل از فرسایش بعد کوهزائی در آن انباشته گردیده است.

تحت تأثیر چنین فرسایشی حجم وسیعی از قطعات درشت در نقاط کم ارتفاع و بادبزنها تشکیل کنگلوسرای بختیاری را داده است که نتیجه جریانهای آشفته رودها و بارانهای عظیم دوره پلیستوسن می باشد. بعد از این دوره و نزدیک شدن رودهای دشت خوزستان به سطح اساس خود، رسوب گذاری با برجای گذاشتن قطعات درشت در ابتدای رودها آغاز و سپس نهشته‌های دانه زیر ماسه‌ای، سیلتی و رسی به تدریج در پوینت بارهای مناطق مرکزی دشت خوزستان و مصب رودها ادامه یافت و از این زمان به بعد رودخانه‌ها نقش تاسین کننده سواد جهت حمل توسط باد را به عهده گرفته است و نهشته‌های سواحل شرقی آنها منبعی برای تشکیل تپه‌های ماسه‌ای در منطقه خوزستان گردید.

این چرخه رسوبی امروز در خوزستان ادامه دارد و از رودخانه‌های دیاله و دجله شروع شده به طوری که رودخانه دجله در زمان طغیانهای بزرگ در حاشیه شرقی خود ذرات مناسب جهت حمل توسط باد را برجای می گذارد و این فرآیند توسط رودخانه کرخه در مقیاس کوچکتری ادامه یافته و این رودخانه مانند سدی ماسه‌ها را که غالباً به صورت جهش و خزش در حرکت می باشند در خود اسیر نموده و بخشی را در سواحل شرقی خود رسوب داده است و بقیه را حمل می نماید.

تپه‌های ماسه‌ای بخش شمالی طاق‌دیس‌های زین‌العباس، حمیدیه و اهواز در ارتباط با همین فرآیند و چرخه آبی- بادی می باشد.

نقشی که رودخانه کرخه درگیر انداختن ماسه‌های بادی و آماده‌سازی جهت تشکیل مجدد تپه‌های ماسه‌ای در شرق خود به عهده دارد، توسط رودخانه کارون نیز تکرار شده است و امروزه به خوبی می توان این عمل را در سواحل پرشیب غرب کارون مشاهده کرد.

وجود چرخه آبی- بادی^۲ در تشکیل نهشته‌های کواترنر دشت خوزستان، تاحدی پیچیدگی سیستم رسوب گذاری در دشت خوزستان را بیان می نماید.